

STRESZCZENIE

Praca przedstawia wyniki sześciu eksperymentów psycholingwistycznych przeprowadzonych w celu zbadania mechanizmów identyfikowania informacji liczbowej związanej z rzeczownikami pojedynczymi i mnogimi oraz procesu łączenia tej informacji z semantyką leksykalną wyrazów i z kontekstem zdaniowym.

Eksperymenty koncentrowały się na trzech obszarach badawczych. Obszar pierwszy obejmował mechanizmy rozwiązywania konfliktu między liczbą gramatyczną i leksykalną dla rzeczowników kolektywnych, niepoliczalnych oraz *pluralia tantum*. Główny problem badawczy dotyczył tego, czy podstawowa liczbową interpretacją takich rzeczowników opiera się na informacji gramatycznej czy raczej na semantyce leksykalnej. Kolejny obszar badawczy obejmował rolę morfologicznego wykładnika liczby. Testowana hipoteza dotyczyła możliwości wpływania rodzaju wykładnika na proces identyfikacji wartości liczby gramatycznej. Ostatni obszar obejmował przetwarzanie liczby gramatycznej w kontekstach zdaniowych. Główny problem badawczy dotyczył wpływu negacji zdaniowej oraz kwantyfikatorów dystrybucyjnych. Do poszukiwania odpowiedzi na konkretne problemy badawcze w tych obszarach wykorzystano techniki eksperymentalne oparte o trzy zjawiska związane z liczbową interferencją: liczbowy efekt Stroopa, efekt SNARC oraz efekt spójności rozmiaru. W eksperymentach uczestniczyli natywne użytkownicy języka polskiego a materiały eksperymentalne były w języku polskim.

Dane pozyskane z eksperymentów sugerują, że użytkownicy języka traktują domyślnie liczbę gramatyczną jako wiarygodne źródło informacji o liczebności opisywanych obiektów. Wartość liczby gramatycznej jest automatycznie identyfikowana, nawet jeśli nie jest to konieczne dla wykonania danego zadania. Koncept pojedynczości jest systematycznie aktywowany dla rzeczowników pojedynczych a koncept mnogości – dla mnogich, również gdy znaczenie leksykalne wyrazu nie jest zgodne z jego morfoskładniowym oznaczeniem. Rezultaty wskazują również, że obecność w zdaniu negacji nie zmienia podstawowej interpretacji samego rzeczownika, chociaż negacja wpływa na interpretację liczbową całego wyrażenia. Ponadto wyniki eksperymentów przemawiają za prawdziwością hipotezy, że obecność sufiksu liczbowego przyspiesza dostęp do informacji liczbowej w porównaniu do morfemu zerowego.

Dodatkowym celem pracy było lepsze zrozumienie relacji między językiem i poznaniem liczbowym. Eksperymenty pokazały, że przetwarzanie liczby gramatycznej przypomina przetwarzanie innych konceptów związanych z liczebnością pod co najmniej dwoma względami: (i) interferencji z określaniem liczebności wizualnie przedstawionych obiektów; (ii) powiązania wielkości liczbowej z relacjami przestrzennymi (rzeczowniki pojedyncze silniej związane z lewą stroną a rzeczowniki mnogie – z prawą). Nie znaleziono jednak dowodów na relację między liczbą gramatyczną i rozmiarem, choć relacja taka istnieje dla liczebników oraz cyfr.

Wybór zjawisk związanych z liczbową interferencją jako podstawy technik badawczych miało na celu również wniesienie wkładu w rozwój metodologii eksperymentalnych badań nad językiem. Eksperymenty dostarczyły kolejnych dowodów na przydatność efektu Stroopa i efektu SNARC jako narzędzi badania przetwarzania liczby gramatycznej w języku. Z kolei brak dowodów na interakcję liczby gramatycznej z rozmiarem wskazuje, że przydatność efektu spójności rozmiaru w tej funkcji może być ograniczona.

Piotr Gólczyński